

dr hab. Artur Myna
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej

**Recenzja pracy doktorskiej mgr Anny Kawki
pt. „Lokalna polityka gospodarcza i jej wpływ na rozwój lokalny”**

Praca doktorska Anny Kawki pt. „Lokalna polityka gospodarcza i jej wpływ na rozwój lokalny” obejmuje łącznie 304 strony, w tym 234 strony tekstu, w którym zamieszczono 59 tabel i 13 rysunków. Bibliografia liczy 201 pozycji, wśród których występują publikacje anglo- i niemieckojęzyczne. Pozostałą część pracy stanowią akty prawne i spis stron internetowych oraz obszerny aneks z tabelami.

Ocena merytoryczna - ranga problemu, cele, hipotezy badawcze

Doktorantka sformułowała problem badawczy odnoszący się do tytułu pracy, który stanowi próba odpowiedzi na pytanie: „Czy i w jaki sposób realizowana w gminie lokalna polityka gospodarcza wpływa na poziom i tempo rozwoju” (s.6). Lokalna polityka gospodarcza może być bowiem prorozwojowa, ukierunkowana nie na cele dalekosiężne, długofalowe i powszechnie akceptowane, ważne dla całej zbiorowości gmin, lub krótkookresowa i pasywna pod względem dochodowym czy wydatkowym. Jej priorytety mogą być wówczas dostosowywane na przykład do dostępnych w danym okresie, zewnętrznych, zwłaszcza bezzwrotnych, źródeł finansowania. Często podsystemy polityki gospodarczej, szczególnie finansowy, inwestycyjny i przestrzenny, nie są wzajemnie powiązane. Tego rodzaju polityka nie ma charakteru „całościowego” (kompleksowego), jest zdeintegrowana. Problem badawczy rozprawy pozostaje zatem ważny i aktualny. Istnieje potrzeba, a wręcz konieczność wielowymiarowych analiz lokalnej polityki gospodarczej i jej wpływu na rozwój lokalny. Tego rodzaju próbę podjęła mgr Anna Kawka w rozprawie doktorskiej pt. „Lokalna polityka gospodarcza i jej wpływ na rozwój lokalny”, łącząc „wymiary”: gospodarczy, społeczny i środowiskowy z elementami przestrzennymi. Wielowymiarowa analiza lokalnej polityki gospodarczej stanowi mocną stronę pracy.

Autorka sformułowała główny cel pracy jako „identyfikację wpływu realizowanej w gminach lokalnej polityki gospodarczej na rozwój lokalny” (s. 7). Określiła również dwanaście celów szczegółowych (s. 7-8), w tym przedstawienie metodyki określania relacji między typem lokalnej polityki gospodarczej a poziomem i dynamiką rozwoju badanych gmin. Hipotezy badawcze, które odnoszą się do celów pracy przedstawiła jednakże przed celami, na stronie 6.

W części wstępnej Doktorantka umiejętnie sformułowała główną hipotezę badawczą, że „Typ lokalnej polityki gospodarczej realizowanej w gminie wpływa na poziom i dynamikę rozwoju lokalnego”. Doktorantka postawiła również cztery hipotezy szczegółowe:

- 1) „możliwe jest określenie typu lokalnej polityki gospodarczej na podstawie m.in. misji i celów zapisanych w realizowanej strategii rozwoju gminy” (zdaniem recenzenta misja i cele zapisane w strategii odzwierciedlają politykę gospodarczą deklarowaną w dokumentach gminy, a czym innym jest polityka wykonywana, która może pozostawać w sprzeczności z polityką deklarowaną),
- 2) „istnieją interakcje między typem lokalnej polityki gospodarczej a poziomem i tempem rozwoju gminy”,
- 3) typ realizowanej w gminie lokalnej polityki gospodarczej determinuje ścieżkę jej rozwoju (powstaje pytanie czy słowo determinuje nie jest zbyt mocnym, gdyż na ścieżkę rozwoju gminy mogą często wpływać procesy i czynniki egzogeniczne, zewnętrzne względem gminy, jak na przykład duża inwestycja państwa czy transnarodowej korporacji),
- 4) „metody wielowymiarowej analizy danych, w tym porządkowanie liniowe i klasyfikacja dynamiczna, umożliwiają identyfikację grup gmin podobnych w poziomie i tempie rozwoju, tj. najbliższych pod względem sąsiedztwa w przestrzeni wielowymiarowej cech” (stwierdzenia, które określa metody osiągnięcia celów pracy nie traktowałbym jako hipotezy).

Ocena metody

Autorka rozprawy wykorzystała różnorodne metody i techniki, które odnoszą się do: przeglądu literatury i oceny *state of the art*, wyjaśnienia kluczowych pojęć stosowanych w pracy, a także gromadzenia materiałów źródłowych, ich porządkowania, analiz i prezentacji wyników. Podstawowe źródło informacji liczbowych stanowił „Bank Danych Lokalnych”. W pracy analizie poddano również dokumenty gmin, zwłaszcza

strategie rozwoju lokalnego i studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Autorka pracy zastosowała techniki i metody statystyczne, które obejmowały miary pozycyjne i zróżnicowania, analizę trendu i wskaźniki dynamiki zjawisk, a także przestrzenno-czasową analizą skupień. W klasyfikowaniu gmin Doktorantka posłużyła się analizą taksonomiczną, a także metodą Warda i k-średnich.

Autorka rozprawy uzasadniła wybór gmin do badań empirycznych, wskazując głównie na kryterium ich typów jako jednostek samorządu terytorialnego (miasto na prawach powiatu, gmina miejska, gmina miejsko-wiejska oraz wiejska). Powstają tu liczne pytania: w jakim stopniu wybrane gminy są reprezentatywne dla województwa dolnośląskiego i poszczególnych kategorii gmin w Polsce. Innymi słowy, czy są to gminy typowe czy nie (odpowiedź jest negatywna, gdyż miasto Polkowice z silnie rozwiniętym przemysłem należy do najbogatszych gmin w Polsce, a więc nie jest typową gminą miejską) oraz czy badanie czterech jednostek terytorialnych na zasadzie *case studies* umożliwi sformułowanie ogólnych wniosków. Wybrane do szczegółowej analizy cztery gminy istotnie różnią się liczbą ludności, powierzchnią, funkcjami i zagospodarowaniem przestrzennym. Trudno zatem je porównać. Dlatego też, Doktorantka porównuje jednostki wybrane do szczegółowych analiz z gminami danej kategorii w Polsce i województwie dolnośląskim. Doktorantka poddaje analizie także całą zbiorowość gmin województwa dolnośląskiego, identyfikując gminy podobne do czterech wyróżnionych jednostek podstawowego szczebla samorządu terytorialnego.

Doktorantka zgromadziła materiały źródłowe i umiejętnie uporządkowała je w formie tabel i rysunków. Najpierw przedstawiła charakterystykę gmin przy wykorzystaniu liczb bezwzględnych i wskaźników, następnie dokonała wyboru zmiennych opisujących poziom rozwoju lokalnego, uwzględniając stymulanty i destymulanty, a więc także zjawiska o charakterze negatywnym. Analizowała wskaźniki cząstkowe poziomu rozwoju według trzech wymiarów, a następnie przedstawiła wskaźniki agregatowe jako syntetyczną ocenę poziomu rozwoju gmin. W końcu „skonfrontowała” deklarowaną w strategiach rozwoju politykę gospodarczą gmin z ich „ścieżkami” rozwoju w ujęciu wielowymiarowym i dynamicznym. Rysunki stanowią graficzną ilustrację badanych zjawisk.

Ocena osiągniętych wyników

Struktura rozprawy mgr Anny Kawki tworzy spójną, logiczną całość i zawiera treści merytoryczne, które ściśle odnoszą się do tematu pracy. Zdaniem recenzenta, rozdział nr 1

powinien jednakże dotyczyć rozwoju lokalnego, a rozdział drugi lokalnej polityki gospodarczej (w pracy Doktorantki kolejność rozdziałów jest odwrotna). Rozwój lokalny stanowi bowiem cel gospodarowania i jest pojęciem znacznie szerszym niż lokalna polityka gospodarcza, która odnosi się do sposobów i instrumentów rozwoju lokalnego. Z kolei tytuł podpunktu 7.3 („Identyfikacja celów wspólnych w strategiach rozwoju gmin podobnych z uwagi na poziom i zmiany w poziomie rozwoju”) jest zbyt długi i niezrozumiały, można go więc skrócić.

Praca składa się z dwóch rozdziałów teoretycznych oraz pięciu empirycznych. W pierwszym rozdziale pracy, na początku tekstu, Autorka odnosi się do poziomu regionalnego w administracji i gospodarce, podczas gdy główny przedmiot pracy stanowi lokalna polityka gospodarcza, a więc problematyka lokalnego szczebla samorządu terytorialnego. Zdaniem recenzenta, Autorka powinna zatem rozpocząć rozdział teoretyczny pracy od wyjaśnienia pojęcia samorządu terytorialnego, jego ustroju, klasyfikacji szczebli i omówienia szczebla lokalnego. Szczebel regionalny samorządu terytorialnego, który utworzono blisko dziesięć lat później niż lokalny, mógł zostać przedstawiony na końcu rozdziału nr 1.

Omawiając zagadnienia dotyczące regionów, Autorka nie podała definicji regionu węzłowego (a tak można traktować region miejski, którego rdzeń stanowi miasto na prawach powiatu Jelenia Góra, jedno z miast stanowiących szczegółowy przedmiot analiz w pracy). Na str. 40 Doktorantka wskazała, że władze lokalne podejmują działania na rzecz tworzenia korzystnego klimatu dla rozwoju gospodarczego w regionie, podczas gdy duże i średnie miasta, które mają największe możliwości prowadzenia prorozwojowej polityki gospodarczej (posiadają zróżnicowane dochody i zasoby majątkowe czy kompetentną kadre), tworzą klimat dla rozwoju gospodarczego obszarów metropolitalnych, często drenując jednakże „swój” region z cennych zasobów.

W teoretycznych rozdziałach pracy Autorka posługuje się słowami kluczowymi, które stosuje w rozdziałach empirycznych. Nie zawsze jednak podaje definicje tego rodzaju pojęć, co odnosi się na przykład do efektów zewnętrznych (s. 32), konkurencyjności gmin i ekorozwoju (s. 33), ułomności (zawodności) rynku (s. 34) czy efektów mnożnikowych (s. 46). Niekiedy Autorka po raz pierwszy używa danego pojęcia, lecz nie definiuje go na danej stronie. Na przykład, pojęcie lokalna polityka gospodarcza pojawia się na str. 25 rozprawy, a definicje polityki lokalnej zostały przedstawione na stronie 29 (choć pośrednio zdefiniowano ją we wstępie pracy). Autorka wyjaśnia kluczowe pojęcia w różnych częściach pracy, zamiast odnieść się do danego pojęcia na określonej stronie czy

kolejnych stronach. Na przykład, na stronie 32 Doktorantka wskazuje na bezpośrednie i pośrednie instrumenty lokalnej polityki gospodarczej, a omawia je dopiero na str. 49 (jako podpunkt rozdziału). Cele rozwoju lokalnego charakteryzuje na stronie 29 rozdziału nr 1, podczas gdy rozwojowi lokalnemu poświęca rozdział nr 2 (str. 57-104). Fakt, że Doktorantka wielokrotnie odwołuje się do rozwoju lokalnego w rozdziale pierwszym stanowi potwierdzenie opinii recenzenta, że teoretyczną część pracy powinien „otwierać” rozdział dotyczący rozwoju lokalnego. Z kolei zagadnienia dotyczące instrumentów dochodowych i wydatkowych są powielane na stronach 42, 45, 51 i 52. Omawiając limity zadłużenia gmin, na str. 39 Doktorantka wskazuje na 60% próg długu w relacji do dochodów gminy, a na str. 146 odnosi się do indywidualnych sposobów określania limitu zadłużenia gmin. Podaje też definicje wyjaśniające różnicę między rozwojem a wzrostem na str. 69, w podpunkcie 2.2, zamiast w podpunkcie 2.1.

Doktorantka niekiedy cytuje różne definicje danego pojęcia, lecz nie zawsze podaje jak w rozprawie je rozumie. Jednym z kluczowych pojęć stosowanych w pracy jest jakość życia. Autorka mogła jednakże zdefiniować różnice pomiędzy jakością a poziomem życia, który określa się przy wykorzystaniu miar obiektywnych, podczas gdy jakość życia stanowi miarę subiektywną. Niekiedy w kolejnych, czterech-pięciu, następujących bezpośrednio po sobie przypisach do literatury (na przykład Capello str. 96-97), Autorka rozprawy odnosi się do tej samej pozycji, co nie jest właściwe (nie jest syntezą literatury). Czasami klasyfikuje zjawiska, lecz nie rozwija charakterystyk określonych klas czy typów, jak na przykład modelu demokratyczno-samorządowego, zwłaszcza wariantu demokratyczno-rozwojowego (s. 31), który określa jako najbardziej kreatywny społecznie i gospodarczo model ustrojowy gminy. Inny przykład stanowi stwierdzenie, że „zawodność mechanizmu rynkowego wynika m.in. z gospodarki przestrzennej miast”, w którym zestawiono dwa hasła, lecz zależność między zjawiskami nie została przedstawiona i wyjaśniona. W niektórych punktach rozprawy, Doktorantka przedstawia jednakże różne definicje i podaje własną, na przykład definicję rozwoju lokalnego (s. 58), a także klasyfikuje płaszczyzny rozwoju lokalnego (s. 59).

Doktorantka analizie poddaje cztery obszary oddziaływania samorządu gminy na gospodarkę lokalną (przy czym zbyt często powtarza się w tym zakresie na różnych stronach pracy). Analizowane obszary obejmują: politykę przestrzenną, budżetową, inwestycyjną oraz gospodarowania mieniem komunalnym (w niewielkim stopniu odnoszą się do gospodarki nieruchomości). Nie klasyfikuje jednak typów tego rodzaju polityk, co dotyczy także typów rozwoju lokalnego. Nie odnosi się na przykład do prac prof. P.

Swianiewicza (który wyróżnia „maszynę wzrostu” i inne typy sposobów rozwoju lokalnego czy M. Kogut-Jaworskiej, wskazującej na dualny model rozwoju lokalnego, łączący poprawę warunków życia ludności i poprawę warunków działania przedsiębiorców).

Odnosząc się do lokalnej polityki przestrzennej należy zauważyć, że plany miejscowe sporządza się w praktyce nie dla całej gminy (jak Autorka rozprawy wskazuje na str. 36), lecz dla jej fragmentów, często małych obszarów, niekiedy dla pojedynczych nieruchomości. Wśród instrumentów polityki przestrzennej Doktorantka nie wymienia decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, które stanowią nie wyjątek (jak w państwach Europy Zachodniej, gdzie pozwolenia na budowę wydaje się na podstawie planów miejscowych), lecz regułę w określaniu co można (i czy w ogóle można) wybudować na danej działce. Warto podkreślić, że tego rodzaju decyzje często pozostają w sprzeczności z ustaleniami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, który stanowi podstawowy dokument określający lokalną politykę przestrzenną.

W rozdziale nr 2 pierwszy podpunkt nosi tytuł „Pojęcie i czynniki rozwoju terytorialnego” (a więc rozwoju przestrzennego czy rozwoju terytorialnego jako przeciwieństwa rozwoju sektorowego?). Tytuł może brzmieć: „Pojęcie i czynniki rozwoju jednostek samorządu terytorialnego”. W rozprawie pojęcie rozwój lokalny, rozwój terytorialny, rozwój zrównoważony często przeplatają się ze sobą, jakby były traktowane zamiennie. Na str. 168 (rozdział 6) tytuł rozdziału dotyczy oceny poziomu rozwoju lokalnego, a na następnej stronie tekst odnosi się do oceny poziomu rozwoju zrównoważonego gmin. Autorka rozprawy prezentuje teorie rozwoju regionalnego (od str. 69), przy czym mogła odnieść się zarówno do teorii rozwoju regionalnego, jak i lokalnego, który stanowi przedmiot pracy. Omawiane teorie pochodzą głównie z lat 60.- 90. XX w.

W tabeli 2.3 miary rozwoju lokalnego powinny zostać przedstawione w formie nie liczb bezwzględnych, lecz wskaźników (wartości względnych), wyrażonych na 1 tys. mieszkańców bądź na jednostkę powierzchni (s. 83). Na str. 90 Doktorantka z ładu przyrodniczego wyodrębniła ład przestrzenny, który ma charakter wielowymiarowy (społeczny, ekonomiczny, funkcjonalny, estetyczny i kulturowy (na przykład publikacje J. Polskiego), a nie tylko przyrodniczy. Na str. 89-92 Doktorantka odnosi się do rozwoju zrównoważonego, w tym celów milenijnych, nie prezentując jednakże konkretnych wskaźników dla gmin, chociażby w kontekście koncepcji „urban sustainability” (publikacje Habitatu czy A. Jędraszko). Rozdziały pierwszy i drugi nie zawierają syntezy rozważań teoretycznych w formie typologii, przedstawiającej zależności pomiędzy

rodzajem lokalnej polityki gospodarczej, jej celami czy instrumentami, a charakterystykami (ścieżkami) rozwoju lokalnego (z podaniem podstaw teoretycznych).

W rozdziale trzecim, empirycznej charakterystyce badanych czterech gmin oraz czwartym dotyczącym budżetu i polityki inwestycyjnej badanych gmin, Doktorantka zbyt często posługuje się liczbami bezwzględnymi, nie zważając na fakt, że gmina wiejska Jeżów Sudecki jest najmniejszą ludnościowo, a zatem zjawiska demograficzne, społeczne i gospodarcze w ujęciu bezwzględnym przyjmują w tej gminie na ogół wartości niższe niż w miastach: Jeleniej Górze i Polkowicach (wyjątek mogą stanowić zjawiska przyrodnicze i rolnicze, na przykład powierzchnie lasów czy użytków rolnych). Analizom poddaje liczbę przedszkoli czy bibliotek, długość sieci kanalizacyjnych czy wodociągowych, chociaż tego rodzaju charakterystyki nie odzwierciedlają funkcjonowania urządzeń infrastruktury technicznej czy społecznej. W tym zakresie Doktorantka zaprezentowała jednakże wskaźniki udziału dzieci objętych opieką w żłobkach (s. 118) w stosunku do liczby dzieci w wieku przedszkolnym ogółem. Warunki mieszkaniowe zostały przedstawione zbyt ogólnie, nie ukazano zwłaszcza zasobów mieszkaniowych według form własności (jak wskazuje tytuł tabeli 3.15 na str. 119).

Doktorantka w diagnozie często odnosiła się tylko do 2016 roku (rozdział nr 4, na przykład dochody majątkowe na str. 136). Charakteryzując szczegółowo badane cztery gminy, mogła częściej porównywać je z odpowiadającymi im kategoriami gmin w województwie dolnośląskim i Polsce (co zrobiła na przykład na stronach 129 czy 137) niż porównywać te cztery jednostki między sobą. Na str. 130 stwierdziła, że gmina miejska Polkowice odznaczała się wysoką możliwością realizacji inwestycji w wydatkach ogółem, chociaż 9,5% udział inwestycji w wydatkach ogółem (w 2016 r.) tej gminy był stosunkowo niski. Opisy w rozdziałach nr 3 i 4 są często zbyt szczegółowe. Podobnie jak w rozdziałach nr 1 i 2 brakuje syntez. W rozdziale 4 powstają pytania: jaka jest polityka dochodowa gminy (aktywna czy pasywna?), czy gmina wykorzystuje możliwości osiągnięcia dochodów z podatków i opłat lokalnych, czy może stosuje ulgi podatkowe i jak duże są potencjalne „straty” dochodów własnych z tego tytułu, czy jej wydatki bieżące gminy są „rozrzutne” czy nie, czy w długim okresie wydatki inwestycyjne charakteryzują się wysokim udziałem w wydatkach ogółem czy niskim, czy są systematycznie ponoszone czy sporadycznie wzrastają (na przykład w latach wyborów władz lokalnych), czy gmina jest ostrożna w zaciąganiu zobowiązań finansowych, a może jest wysoko zadłużona. Autorka pracy mogła powiązać poszczególne wymiary polityki budżetowej i nazwać typy tego rodzaju polityki. Analizuje zaś oddzielnie dochody podatkowe, wydatki inwestycyjne i zadłużenie. Wydatki

inwestycyjne (podobnie jak dochody) omawia w tekście pracy w odniesieniu głównie do roku 2016 (na przykład tabela 4.5 na str. 137, tabela 4.7 na str. 139, tabela 4.9 na str. 141), chociaż przedstawia je także dla lat 2005, 2010 i 2016 (dla szczegółowo badanych gmin także dla lat 1995 i 2000). Dane dotyczące finansów gmin mogą istotnie zmieniać się w czasie (na przykład gmina może sprzedać nieruchomość bądź wykorzystać kredyt, co wywoła skokowy wzrost dochodów czy udziału inwestycji w jej wydatkach ogółem). Innymi słowy, analiza budżetów gmin nie powinna ograniczać się do wybranych lat, które mogą być nietypowe. W rozdziale pt. „Budżet i polityka inwestycyjna analizowanych gmin” niekiedy brakuje analizy szeregów czasowych (tendencji rozwojowej czy wahań okresowych).

W rozdziale 5 Doktorantka odniosła się do celów polityki przestrzennej i strategii rozwoju lokalnego, celów, które przez autorów strategii zostały określone dość ogólnie. Na przykład, stwierdzenie „rozwinięta infrastruktura miasta dla potrzeb społecznych i gospodarczych” dotyczy bardziej instrumentów rozwoju, gdyż rozwój infrastruktury nie stanowi celu samego w sobie. Celem może być na przykład objęcie wszystkich mieszkańców systemem odprowadzania i oczyszczania ścieków wymagających oczyszczenia czy systemem zbierania odpadów komunalnych i osiągnięcie określonego wskaźnika recyklingu odpadów. Tego rodzaju rezultaty „przekładają się” na poprawę zdrowia publicznego i ekologiczno-estetycznego ładu przestrzennego, a więc na poprawę warunków życia mieszkańców. Jeśli mieszkańcy nie będą zrzucać ścieków do nowo wybudowanej kanalizacji sanitarnej, a więc gdy nie będzie ona wykorzystana, tego rodzaju cele nie zostaną osiągnięte.

W rozdziale nr 6 Doktorantka zaproponowała miary rozwoju lokalnego odnoszące się do poziomu życia ludności oraz poprawy atrakcyjności warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych, a ściślej mówiąc miary rozwoju zrównoważonego w trzech „wymiarach”: gospodarczym, społecznym z elementami instytucjonalno-politycznymi oraz środowiskowym (z elementami przestrzennymi). Niektóre z zaproponowanych miar „budzą” wątpliwości, szczególnie w wymiarze gospodarczym. Autorka pracy analizowała aż trzy zmienne odnoszące się do użytków rolnych, które niejako powielają się, będąc silnie skorelowane ze sobą: udział użytków rolnych i udział gruntów ornych w powierzchni ogółem, a także powierzchnię użytków rolnych na 1 mieszkańca. W miastach typu Jelenia Góra, Polkowice i Bolesławiec, zdominowanych przez działalność pozarolniczą, tego typu zjawiska nie tworzą warunków dla rozwoju gospodarczego, chociaż użytki rolne stanowią element korytarzy ekologicznych, oddziałując na zdrowie mieszkańców (wymiały

społeczny, środowiskowy i przestrzenny zrównoważonego rozwoju). Jelenia Góra pod względem oceny poziomu rozwoju w wymiarze gospodarczym, wśród badanych gmin plasowała się zatem często na końcu. Z kolei długość sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej na jednostkę powierzchni jest zależna od gęstości i przestrzennego kształtu zabudowy, a więc jej skupienia bądź przestrzennego rozproszenia, zaś wydatki budżetu gminy na 1 mieszkańca są skorelowane z wydatkami na szkolnictwo, a więc strukturą demograficzną ludności. Udział ludności korzystającej z wodociągów jest zaś stosunkowo słabo zróżnicowany według jednostek terytorialnych, a zatem tego rodzaju zmienna mogła nie być uwzględniona w analizie (choć w pierwszych latach badanego okresu w gminach wiejskich województwa dolnośląskiego wystąpiły istotne różnice między wartościami maksymalną i minimalną w zakresie udziału ludności korzystającej z wodociągów).

Opisy poziomu rozwoju gospodarczego (str. 175-189) są zbyt szczegółowe, dopiero ujęcie agregatowe według analizowanych wymiarów rozwoju lokalnego ma charakter syntetyczny. Na rys 6.5 (s. 192) na osiach pionowych przyjęto różną skalę dla poszczególnych gmin, a zatem trudno porównać badanie gminy pod względem wartości wskaźników agregatowych, chociaż na podstawie czterech rysunków można określić tendencje zmian w poziomie ich rozwoju.

Najbardziej interesującą część pracy stanowi rozdział siódmy, którego treść jest skorelowana z tytułem i głównym celem pracy. Doktorantka stwierdza, że w rozdziale przedstawiła relacje między „typem lokalnej polityki gospodarczej a poziomem i dynamiką rozwoju lokalnego”. Analizą objęła wszystkie gminy województwa dolnośląskiego, a cztery gminy stanowiące przedmiot szczegółowych badań ukazała na tle gmin podobnych do każdej z nich i gmin województwa dolnośląskiego. Analiza dotyczyła lat 2002-2016, zbadano 34 zmienne charakteryzujące trzy wymiary rozwoju lokalnego. Doktorantka przedstawiła klasyfikację gmin i wyodrębniła gminy podobne do każdej z czterech szczegółowo badanych jednostek terytorialnych (tabela 7.14 na str. 215). Następnie porównała politykę gospodarczą gmin podobnych, której odzwierciedlenie, jak podkreśliła na str. 218, stanowią zapisy strategii rozwoju. Doktorantka nie określiła, z których lat pochodzą strategie badanych gmin. We wcześniejszej części pracy, na str. 163 analizie poddała strategie: Bolesławca za lata 2011-2020, Jeleniej Góry (lata 2014-2025), Polkowic (lata 2015-2020), Jeżowa Sudeckiego (2015-2025). Jeśli analiza poziomu rozwoju lokalnego (bądź zrównoważonego badanych gmin dotyczyła lat 2000-2016, to aby ocenić wpływ realizowanych typów polityk gospodarczych na poziom rozwoju lokalnego, powinno się brać pod uwagę strategie z okresu poprzedzającego lata 2000-2016.

Należy zauważyć, że zapisy strategii rozwoju stanowią odzwierciedlenie deklarowanej polityki gospodarczej, a nie wykonywanej, co stwierdziła Doktorantka na str. 218. Na str. 230 zauważyła, że gdy cele strategii rozwoju gminy nie są realizowane, strategia jest niejako „martwa”. Doktorantka zidentyfikowała „wspólne” cele, ograniczając się do analizy strategii rozwojowych dla gmin podobnych, aczkolwiek polityka gospodarcza odnosi się także do inwestycji (wieloletnie programy inwestycyjne), polityki dochodowej, gospodarki nieruchomościami czy rozwoju przestrzennego. Autorka rozprawy nie nazwała typów polityk gospodarczych badanych gmin, jednak przedstawiła związek między celami strategii rozwoju gmin a zmianami ich poziomu rozwoju lokalnego (zrównoważonego).

Ocena formalna

Praca magistra mgr Anny Kawki pod względem stylistycznym została napisana na ogół poprawnie. Autorka niekiedy formułowała równoważniki zdań, co nie powinno mieć miejsca. Doktorantka niekiedy posługiwała się niefortunnymi sformułowaniami, na przykład: „konflikty rodzą się” (s. 28), „rodzi pytania” (s. 70), „przestrzeń betonowa” (s. 75), „eleganckim modelom” (s. 77), „plan musi” (s. 87), „obiektywna jakość życia” na str. 91 (jakość życia ma charakter oceny subiektywnej), „samorządy muszą” (s. 145), „na dobre dopasować” (s. 145), „podział jest podziałem” (s. 39), „instrumenty to instrumenty” (s. 54), „Rozczarowanie efektywnością władz centralnych” na str. 30 (raczej niską efektywnością), „zadaniem polityki przestrzennej jest tworzenie kierunków rozwoju” (jakich ? - s. 149). Słowo „gmina” nie jest nazwą własną, a zatem nie powinno być pisane dużą literą (np. s. 86), podobnie miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (s.35). Zdania powinny mieć formę bezosobową, podczas gdy Autorka stosuje niekiedy formę osobową: „znajdziemy” na s. 9, „spotykamy” (s. 29) czy „zaliczamy” (s. 521). Słowa „regionalny” i „lokalny”, które odnoszą się do rzeczowników, w sąsiednich zdaniach czy akapitach są używane w nie tej samej kolejności (na przykład s. 32).

Autorka zbyt często stosuje wcięcia akapitowe i skróty, przy czym niekiedy akapit tworzy jedno zdanie. W rozprawie naukowej nie powinno być skrótów typu m.in. Doktorantka często używa sformułowania „z analizy wynika” (na przykład str. 107), podczas gdy na podstawie tabeli można sformułować określone spostrzeżenia (tabela nie stanowi przyczyny). Na str. 9 występuje błąd literowy (instrumentu służącemu zamiast służącego).

Konkluzja

Rozprawa doktorska mgr Anny Kawki stanowi interesującą pracę naukową. Doktorantka podjęła ważny i aktualny problem badawczy, umiejętnie sformułowała główny cel pracy i odnoszącą się do niego hipotezę badawczą. Rozdziały teoretyczne, które zostały opracowane poprawnie w zakresie ich problematyki, ściśle wiążą się z tematem pracy, chociaż zawierają pewne powtórzenia myśli, podczas gdy zbyt rzadko występują w nich syntezы literatury. Rozdziały empiryczne również zostały opracowane poprawnie, chociaż niekiedy obejmują zbyt szczegółowe opisy i porównania, co odnosi się zwłaszcza do wyników analiz szczegółowo badanych gmin.

Najbardziej wartościową część pracy stanowi rozdział siódmy oraz agregatowe analizy „ścieżek rozwoju”, z ostatniego punktu rozdziału szóstego. Na szczególną uwagę zasługuje własna koncepcja (opracowana przez Doktorantkę metodologia), która obejmowała: analizę taksonomiczną gmin, wyodrębnienie gmin podobnych do szczegółowo badanych czterech jednostek oraz porównanie polityk gospodarczych gmin poddanych szczegółowym analizom i jednostek do nich podobnych, z ich poziomem rozwoju lokalnego, w ujęciu wielowymiarowym i dynamicznym. Mgr Anna Kawka osiągnęła zatem istotny cel pracy, który we wstępie sformułowała jako przedstawienie metody określania relacji między lokalną polityką gospodarczą a poziomem i dynamiką rozwoju badanych gmin. Wykorzystując zaproponowaną metodę, Doktorantka zweryfikowała główną hipotezę, że typ lokalnej (deklarowanej) polityki gospodarczej realizowanej w gminie wpływa na poziom rozwoju lokalnego. Rozprawa mgr Anny Kawki zawiera zatem wartość dodaną w zakresie rozpoznania związków między lokalną polityką gospodarczą a rozwojem lokalnym.

Konkludując, pomimo uwag krytycznych, których celem jest wskazanie kierunków doskonalenia warsztatu naukowego Doktorantki, praca doktorska mgr Anny Kawki spełnia wymogi określone a art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki i może być dopuszczona do kolejnych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia.

Lublin, 19 czerwca 2019 r.

dr hab. Artur Myna